

**ПАРЛАМЕНТЪТ, СТОПАНСКИТЕ И ПРОФЕСИОНАЛНИ
ОРГАНИЗАЦИИ И ПРИЕМАНЕТО НА ЗАКОНА ЗА НАСЪРЧЕНИЕ
НА МЕСТНАТА ИНДУСТРИЯ (1928 г.)**

Румяна ПЪРВАНОВА

Abstracts: *In the period from 1894 to 1928 Bulgarian governments passed four acts of encouragement of local industry. The researchers usually have negative attitude to these acts as protectionist measures, which are controversial to free market. The aim of this paper is to show the “kitchen” of passing the 1928 act. The author reveals the positions of parliamentary parties towards industrial protection in general. Some MPs and business organizations played the role of a lobby for proposal of some perspective productions, but some of them gave their support to the branches, which were in crisis. Against tax concessions there were protests from the political opposition, but also from MPs of the governing party. Only two years after passing the act was revised.*

Key words: *protectionism, laws of encouragement of development of local industry, positions of parliamentary parties, parliamentary debates*

JEL: K23, N 14

На специалистите, занимаващи се със стопанското развитие на България, е известно, че от 1894 до 1928 г. се приемат четири закона за насърчение на индустрията. От средата на 40-те години до днес в научните трудове преобладава отрицателната оценка за тези закони. От края на 80-те години се налага виждането, че протежираните производства не функционират в конкурентната среда на либералната пазарна икономика, което предопределя тяхната най-общо казано неефективност (Toshev, 1946, p. 201; Avramov, 2007, pp. 166-173; Dimitrov, 2014, pp. 42-43; Dimitrov, 2016).

Съществува и друга гледна точка, която представя законите за насърчение на индустрията като ускорители на модернизацията (Palangurski, 2013, pp. 202-205). Аз ще разгледам някои от постановките на последния Закон за насърчение на местната индустрия (ЗНМИ) от 1928 г., който се споменава обикновено мимоходом в обзорните трудове (Попов, 1989, p. 440; Todorov, 1981a, p. 331; Statelova, & Grancharov, 1999, pp. 138, 152, 186-192). Намерението ми е да вляза

в „кухнята“ на работата по него, за да разкрия позициите на защитниците, противниците и ревизорите му и реакциите на политическите и стопанските среди на негови постановки. Както законопроектът, така и законът са твърде обширни, обхващат 8 глави с 62 члена. Затова ще акцентирам върху дискусиите около предложените нови видове производства и на данъчните облекчения.

Законопроектът за насърчение на местната индустрия (ЗПНМИ) се внася в момент на стопански възход на страната: нарастване на селскостопанската продукция, разширяване на вътрешния пазар, увеличаване на броя на заетите лица в индустрията. Между 1923 и 1929 г. средният годишен прираст на индустрията е 10 %. Проявяват се и фактори, които ограничават възможностите на държавата да подкрепя индустрията. Такива са големите външни задължения и дългът на държавата към БНБ.

Гласък за приемането на нов закон дава външнополитическият и външнотърговският статут на страната. В края на 1925 г. изтича срокът на ограниченията, наложени от Ньойския договор на България, при сключване на търговски договори с други държави, в т.ч. клаузата на „най-облагодетелствана страна в търговията“ за стоките на всички страни от Съглашението (Dimitrov, 2014, p. 184), а така също и на срока на Закона за насърчение на местната индустрия от 1909 г. По настояване на Съюза на българските индустриалци правителството на Александър Цанков изработва проект за насърчение на местната индустрия, който обаче заради предвидените в него големи данъчни облекчения се оказва небалансиран и в крайна сметка несполучлив (Parvanova, 2008). Опасенията, че промени във външната търговия – пълната свобода при сключване на търговски договори – могат да поставят местните индустриални заведения в „тежко положение“ поддържа актуалността на протекцията на индустрията до към края на 1927 г.

На 11 ноември 1927 г. ЗПНМИ е изпратен в Народното събрание, на 7 декември с. г. е поставен на първо четене в парламента, а в края на май 1928 г. е приет от 22 ОНС (Shorthand Diaries, pp. 3, 89)¹. Във връзка с работата по проекта 15-членната парламентарна комисия по Министерството на търговията, промишлеността и труда (МТПТ) провежда повече от 40 заседания и посещава индустриалните центрове Габрово, Варна, Русе, Горна Оряховица, за да се запознае на място с работата на фабриките².

В мотивите към ЗПНМИ се изтъква, че съществува „вече една национална индустрия, макар не напълно закрепнала, но достатъчно развита“. Новият закон

---

¹ Централен държавен архив (ЦДА), Ф. 284К, оп. 1, а.е. 5295, л. 1; Държавен вестник, 58, 14 юни 1928.

² Търговско-промишлен глас, 575, 16 февруари 1928.

цели да обезпечи 15 години „спокойствие и възможност за по-нататъшно усъвършенстване и напредък” на индустриалните предприятия, като ги „подготви и ориентира към „тарифния режим” (Applications to Shorthand Diaries, p. 24)³. Очевидно оценката за постигнатото от българските индустриални предприятия е умерена, а поставените цели скромни, като е разчетен на твърде дълъг срок. По време на парламентарните дебати премиерът Андрей Ляпчев подчертава, че Законът е „ликвидационен”, т.е. придвижда се той да е последен.

Консервативността на проекта се проявява в списъка с производствата, които подлежат на насърчение, тъй като в него влизат повечето от изделията, които присъстват в ЗНМИ от 1909 г. Те са обособени в 22 групи и са в областта на хранително-вкусовата промишленост; минопреработвателни и строителни предприятия; заведения от различни клонове на индустриалната химия; добив и доставка на електрическа енергия и др.

Според проекта (чл. 4) от облагите на закона се ползва всяко индустриално заведение, което, притежава двигателна сила от минимум 10 конски сили, има „най-малко 10 работника в продължение на 6 месеца от годината” и си служи с машини на стойност „поне 20 хил. златни лв.”. Изискванията не се различават от вписаното в закона от 1909 г. Според индустриалеца Стефан Байданов през 1909 г. 20 хил. лв. били „порядъчна сума”, (равняваща се на 6-7 млн. следвоенни книжни лв.), но през 1928 г. този минимум трябвало да бъде поне „35 хил. златни лв.”, за да предпази българина от „неговата неразумност” да се заема с работи, превишаващи многократно материалните му възможности⁴. Следователно, минимумът инвестиция за следвоенното време е занижен. На фона на стремителното навлизане на двигателите в индустрията навсякъде по света и прагът за конските сили също не е адекватен.

Въпреки това всички изказали се депутати от управляващия Сговор поддържат ЗПНМИ (Shorthand Diaries, pp. 354-358, 373, 381, 385, 403, 423). Сред тях се откроява Йордан Ганчев, едър поземлен собственик и представител на Техническо-индустриално АД „Стандарт”, фирма за продажба на двигатели, служещи за оборудване на фабрики (Ivanov, & Ganev, 2009, p. 191; Nikolova, 2004, p. 82). Ганчев е пряко заинтересован от приемането на ЗПНМИ, тъй като нормативната уредба обезпечава безмитен внос на машини, оборудване и др.

Георги Т. Данаилов също смята, че законите за насърчение на индустрията са се отразили много благотворно върху българското стопанство. Известен привърженик на по-активна намеса на държавата в стопанския живот, Данаилов има

---

³ ЦДА, Ф. 173К, оп. 4, а.е. 829, л. 7

⁴ Слово, 1722, 8 март 1928.

и друг мотив за защита на проекта. Той е акционер и член на ръководството на Италианска и българска търговска банка, около която гравитират редица памучнотекстилни фабрики, книжната фабрика в столицата и две софийски минни дружества. Данаилов е член и на Управителния съвет на Франко-белгийската банка за България, в обсега, на която попада голямата софийска текстилна фабрика на „АД на бившите Беров и Хоринек“. Участва и в ръководството на АД „Самуил Патак“ (книжната фабрика в Белово) (Ivanov, & Ganev, 2009, p. 178, 221; Todorov, 1981b; Yotsov, 1959 p. 25). Облекчените възможности за технологично оборудване, за снабдяване със суровини, данъчните отстъпки на всички споменати видове предприятия попадат в обсега на ЗНМИ.

Три от опозиционните партии също подкрепят законопроекта – радослависткото крило на Националлибералната партия, Радикалната и Занаятчийската партия (Shorthand Diaries, pp.362, 448). Те нямат цялостна визия за развитието на индустрията и затова отношението им към законопроекта страда от формализъм, при радославистите от несъответствие с партийната им програма, а и при трите партии от противоречия при обосновката на подкрепата на насърчението.

От името на Демократическата партия Стефан Г. Стефанов констатира, че „жертвите“, които държавата е направила за индустрията били „нееднократно оправдани“, затова закрилата на промишлеността трябва да продължи. Стефанов е потомствен текстилен фабрикант и председател на Управителния съвет на АД Българска банка“, имаща отношение към три индустриални предприятия (Shorthand Diaries, p. 367; Nikolov, 1930, pp. 42-43; Staneva, 1995, pp. 67-72). Становището на Стефанов е в съответствие с приетите от Демократическата партия следвоенни програмни начала, сред които фигурира и „подкрепа и разширение на националната ни индустрия“ (*Program Solutions*, p. 21). Но депутатът е и с по-модерно мнение, облагите да бъдат специфични за различните групи индустрии.

Най-голямата опозиционна парламентарна група на Българския народен земеделски съюз (БЗНС) „Врабча 1“ е недоволна, че държавата е дала „твърде малко“ на земеделието за сметка на „галеното дете“ - индустрията. Димитър Зографски заявява, че Земеделския съюз не е против индустрията въобще, а е „за“ покровителство на предприятия, които преработват земеделска продукция. Но той се обявява срещу облагите при производството на захар, консерви, бира и др., смятайки тези производства за излишно привилегировани. Тезите му характеризират БЗНС като непоследователен привърженик на поощрението на хранително-вкусовата промишленост.

Социалдемократическата партия отстоява виждането, че развитието на индустрията трябва да съответства на „принципа на социалната справедливост“.

Но изненадващо за партия, чиято идеология е родена от индустриалната революция, Сотир Янев подчертава, че „център в стопанската политика не може да бъде индустрията, а българското земеделие”. Затова отношението на социалдемократите към ЗПНМИ е „отрицателно”. За жизнеспособните индустрии митническата тарифа била достатъчна (Shorthand Diaries, pp. 393-394). С това БСДП се оказва най-крайният противник на законопроекта.

И Работническата партия е на мнение, че по-голямо насърчение трябва да получат онези индустрии, които допринасят за развитието на земеделието. В духа на идеологията ѝ е искането фабриките, които произвеждат артикули за масова консумация, да бъдат държавни (Shorthand Diaries, p. 465).

Прегледът на позициите на партиите показва, че управляващата и другите традиционни партии изтъкват насърчението като положителен фактор в стопанския живот, а левите поставят акцента върху социалната закрила и преработващите земеделска продукция предприятия, като тезите им страдат от едностранчивост и популизъм.

Но като най-краен и най-активен противник на приемането на закон за насърчение на индустрията се изявява професионалната и социална група на занаятчиите. От 28 града от цялата страна те изпращат протести до парламента срещу продължаването на ЗНМИ. Според тях покровителството е несправедливо, тъй като чрез него „шепа индустриалци трупат несметни богатства”⁵.

При приемането на ЗПНМИ се повдига въпросът за насърчаване на нови производства, непредвидени в проекта. Съюзът на габровските промишленици и Съюзът на българските индустриалци, Софийската търговско-индустриална камара (СТИК) предлагат от облекченията на закона да се ползва и „всяка новопоявила се индустрия, която Индустриалният съвет сметне за полезна”, но Парламентарната комисия отхвърля идеята с аргумента, че може да се прояви субективизъм при определяне кое производство е ново⁶. Решението ѝ е показателно за липсата на гъвкавост и за консерватизма на закона.

„Съвсем изненадани” от това, че проектът не се занимава с розовата индустрия, петима индустриалци от Казанлък: Б. Папазоглу, Т. Шипков, Хр. Христов, Ал. Орозов и Е. Бончев напомнят на депутатите от района на Казанлък, че в розоварната индустрия са вложени десетки милиони левове, че розовите градини се увеличават, че дестилериите се модернизират. Затова те настояват да се впише сред „облагодетелстваните индустрии и розовата”⁷. В пленарна зала сго-

---

⁵ ЦДА, Ф. 173К, оп. 4, а.е. 829, 207, 209, 210, 218, 219, 220, 222, 224, 225, 226, 233.

⁶ ЦДА, Ф. 173К, оп. 4, а.е. 829, л. 73.

⁷ ЦДА, Ф. 173К, оп. 4, а.е. 829, л. 14.

вористки народен представител от Карловска околия, успява да защити едрите производители на розово масло и производството на етерични масла влиза в ЗНМИ.

По инициатива на Събирателното дружество „Ела“ за производство и търговия с дървен строителен материал от гр. Чепеларе в закона попада покровителството на „предприятия за модерна машинна обработка на дърво“. Затова пледират както ръководителят на фирмата Христо Господинов, бивш сговористки депутат, бивш висш чиновник от финансовите среди. Предложението на частната фирма е подкрепено и от Съюза на българските индустриалци, и от Пловдивската и от Софийската търговско-индустриална камара⁸. То може да се свърже с политиката на държавата за модернизация на горското дело. Известен е опитът на Ляпчевото правителство да създаде дървообработваща и дървопреработвателна промишленост с помощта на концесията за отдаване в експлоатация на големи площи държавни гори в Западните Родопи (Parvanova, 2001, pp. 128-152).

По предложение на Главната дирекция на народното здраве към МВР, със съдействието в пленарна зала на депутатите Д. Гайдаджиев (член на ръководството на Съюза на аптекарите) и на д-р Владимир Руменов в закона попадат: преработката на лечебни растения и извличането на „фармацевтически и фармакохимически препарати за лечебни цели“. В това има резон, тъй като от началото на 20 в. в България се засаждат мента и лавандула, а в средата на 20-те години отглеждането им вече дава добър резултат.

Лозари и винопроизводители от Пазарджишко правят постъпки за създаване на фабрики за производство на концентрати от грозде. Парламентарната комисия намира, че лозарството е станало основен поминък, но преработката на гроздето е все още примитивна. За да се модернизира браншът и разнообрази асортиментът, в закона е записано, че се насърчава „фабричната преработка на грозде във вино – обикновено, шумящо, медицинско, ликьорено, безалкохолно“⁹.

Най-голямо недоволство на известни частни фирми и стопански организации предизвиква отказът на правителството да даде поощрение на производството на изкуствена коприна. Такова искане се отстоява от русенската фирма „Братя Разпопови“, текстилното АД „Фортуна“ – София, строящо фабрика за мерсеризиране на памучни и изкуствени копринени платове, Съюза на българските индустриалци начело с неговия председател Иван Буров, Съюза на габров-

---

⁸ ЦДА, Ф. 173К, оп. 4, а.е. 829, л. 29, 61, 65, 239, 274-277.

⁹ ЦДА, Ф. 173К, оп. 4, а.е. 829, л. 142-143; Държавен вестник, 58, 14 юни 1928, с. 1-3.

ските промишленици и от търговско-индустриалните камари. Но Парламентарната комисия решава, че не е в интерес на „народното стопанство“ да се насърчава чрез „специални мерки“ развитието на индустрия, която се явява „в ущърб на производството на естествена коприна“ (Applications to, p. 19)¹⁰. Един от членовете на комисията, берковският народен представител Славейко Клисурски, притежател на над 1000 дка кестенови гори и черничевии насаждения, е голям експортър на пашкули. Ролята му за взетото решение обаче не бива и да се преувеличава, защото българската държава води дългогодишна и целенасочена политика в подкрепа на производството на суровината за естествената коприна още от 1906 г. (Toshev, 1941, p. 177). Но категоричното отхвърляне на изкуствената коприна като насърчавано производство е в разрез със световната тенденция в текстилната индустрия, защото тъкмо през 20-те години на 20 в. поради бързия напредък на производството на синтетични вещества се усъвършенства изработката в големи количества на вискозата и ацетатната коприна (Berov, 1994, p. 439).

Ръководствата на Съюза на българските химици и на Българското инженерно-архитектурно дружество успяват да обезпечат по-активно участие на българи, специалисти с висше техническо образование в производствените процеси и ръководствата на индустриалните предприятия¹¹.

В крайна сметка в резултат на контактите между Парламентарната комисия, депутати, стопанските и професионални организации и фирми списъкът от насърчаваните производства се разширява с перспективни клонове, за които има условия за развитие в страната.

По време на дебатите се дава известна гласност на становището за насърчението на индустрията на д-р Константин Бобчев, доцент по стопанска политика в Свободния университет. По поръчение на МТПТ той прави проучвания върху европейската митническа и индустриална протекция.¹² При подготовката на законопроекта МТПТ отчита очертаните от него тенденции по отношение на митническия и индустриалния протекционизъм, но това остава скрито за широката публика. Както кабинетът, така и Бобчев са на мнение, че в България политиката на насърчение на индустрията трябва да продължи. Но в печата той обръща внимание на обстоятелството, че много инициативи за основаване на

---

¹⁰ ЦДА, Ф. 173К, оп. 4, а.е. 829, л. 95, 119, 142, 157; Зора, 2598, 2 март 1928.

¹¹ ЦДА, Ф. 173К, оп. 4, а.е. 748, л. 351; а.е. 829, л. 21, 67, 87, 93.

¹² Национална библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“ – Български исторически архив, Ф. 279, а.е. 57, л. 1, 2, 3-109 – Бобчев, К. Изследвания върху проблемите на търговската и индустриална политика. С., 1927 (непубликувано); ЦДА, Ф. 284К, оп. 1, а.е. 4819, л.1.

предприятия се насочват към „вече стари производства” или към такива, в които наличните заведения са „напълно достатъчни” като в брашнената, трикотажната, пасмантерийната, керамичната, тухларната и др. индустрии. Свързкапитализирането поставяло два въпроса пред индустриалната политика на държавата – първо, да разшири вътрешния и външния пазар и второ, да спре „безразборното” откриване на нови предприятия във вече препълнени браншове. И Бобчев предлага да се преразгледат и спрат привилегиите на редица клонове от хранително-вкусовата, строителната и др. промишленост¹³. Но законодателите не се вслушват в съвета му за ревизия.

Законопроектът предвижда 6 вида облекчения за насърчаваните предприятия: „а) улеснение при снабдяване с места за постройки, пътища и пр.; б) намаления при превоз по БДЖ; в) облекчение от данъчни тежести; г) безмитен внос на машини, материали и пр.; д) използване на почвени и подпочвени материали при благоприятни условия и е) предпочитане (на продукцията на местни индустриални заведения – доп. Р.П) при държавни и обществени доставки” (Applications to, p. 20). Сравнението показва, че същите привилегии се дават и от предишните три закона за насърчение на индустрията. Приемането от парламента на повечето видове облаги минават без особени дискусии. Това важи и за задължението „всички държавни и общински учреждения” да си доставят от местни индустриални предприятия „предметите, от които имат нужда”, дори когато „българските стоки са с 5% по-скъпи от иностранните”. При старите закони процентът е 15. Все пак депутатите не подминават и някои чести нарушения по приложението на предишните закони като злоупотребите при безмитния внос на суровини и доставката от фабрики, ползващи облекчения, на некачествени материали за облеклото на държавни и общински служители.

Но лишаването на мелничарството и на вълнотекстилните фабрики от данъчни привилегии, а също така и размерът и срокът на действие на данъчните облекчения стават предмет на бурно обсъждане в парламента. Първоначалното предложение на МТПТ е фабриките за брашно и за тъкане на вълнени платове да не се ползват от данъчни облекчения. Но Парламентарната комисия решава да не се „счете” с правителственото становище и приравнява всички производства по облаги (Shorthand Diaries, p. 1268; Moshanov, 1928, pp. 118-152).

Против постановлението на проекта и в защита на запазването на данъчните облекчения за мелниците се изказват двама депутати от сговористкото мнозинство, едри поземлени собственици и притежатели на модерни мелници от Северозападна България – Й. Ганчев, (придворен доставчик на брашно) и П. М.

---

¹³ Слово, 1749, 10 април 1928.

Първанов (потомствен депутат, зап. генерал). Солидарен с народните представители е Съюзът на българските мелничари. Макар че не го заявява директно, Г. Т. Данаилов е на противоположно мнение. Той смята мелничарската индустрия за „крайно преситена” и предлага да се облекчи това „ненормално положение”, като се спре строителството на нови мелници (Applications to, p. 433, 1245; Yaranov, 1934, p. 194). Друг сговористки депутат Стоимен Савов, притежател на неголяма мелница, настойчиво пледира за отнемане на данъчните облекчения за индустриалните заведения за брашно. Край на спора слага председателят на Парламентарната комисия Д. Мишайков, който оставя привилегиите за мелниците, мотивирайки решението си с възможността да се уреди износ на брашно за някои скандинавски страни и заради традиционно големия дял в земеделието на производството на зърнени култури и на преработката им.

Съюзът на габровските промишленици възразява и срещу намерението на Министерството да лиши тъкачните предприятия за вълнени платове и плетачните фабрики от данъчни облекчения, за да им се даде възможност да обновят технологиите. Търсенето на фини вълнени платове спасява текстилни предприятия и те получават данъчни облекчения¹⁴.

По време на приемането на закона голяма активност проявяват депутати, които предлагат на предприятията да се отнемат данъчни облекчения като освобождаване или редуцирано плащане на данък сгради, да се поемат по-големи тежести при плащането на данък занятие и данък на дружествата. В крайна сметка след бурни дебати и небезпроблемно гласуване се стига до намаляване на данъчните облекчения за индустриалните предприятия (Shorthand Diaries, pp. 1495-1498, 1506)¹⁵.

Научавайки за това, Управителният съвет на Съюза на българските индустриалци дава израз на изключителното си недоволство от промените в правителствения проект. Съюзът представя промяната като посегателство на държавата срещу възможността на индустриалеца да създава стопански блага¹⁶. Все във връзка с това и другите стопански организации показват неодобрението си на работата на комисията.

От данъчните облекчения за индустриалните предприятия са недоволни както лявата парламентарна опозиция, която смята, че управляващите облагодетелстват индустриалците, така и самите фабриканти, на които данъчните преференции им се виждат недостатъчни. Намаляването им е опит да се намери ба-

---

¹⁴ ЦДА, Ф. 173К, оп. 4, а.е. 829, л. 74.

¹⁵ Научен архив на Българската академия на науките, Сб. 4, а.е. 129, л. 279.

¹⁶ ЦДА, Ф. 173К, оп. 4, а.е. 829, л.311-312.

ланс между улесненията за производството и интересите на фиска.

Само две години след приемането на Закона за насърчение на местната индустрия под натиска на световната и местната стопанска криза той е ревизиран. От възможността да ползват данъчни и други облекчения са лишени 17 подотрасъла (Bobchev, 1932, p. 149; Todorov, 1981a, pp. 382, 388). Отказват се преференции на нови предприятия, като преразглеждането на ЗНМИ започва след съставянето на третия кабинет на Ляпчев в средата на май 1930 г. Цялостна равностметка за всички насърчавани отрасли през следващите години не може да се направи. Някои поощрявани браншове значително увеличават обема на производството си, като безспорен лидер е добивът на електроенергия, следван от производството на хартия и картон, дървопреработването, памучно-текстилните и ленено-конопените изделия и добива на каменна сол. Най-динамично се развиват клоновете с потенциал за вътрешна консумация. Две години след приемането на закона функционират 1177 предприятия, които се ползват от покровителството на държавата.

Заради консервативността на редица постановки на ЗНМИ от 1928 г. (видове насърчавани производства, условия за получаване на облаги), депутати от управляващата и опозиционните партии, стопански структури и фирми, представители на академичните среди поставят въпроса за ревизия на насърчението на индустрията, която засяга данъчните облекчения и лишаването на отделни видове производства от преференциите на закона.

REFERENCES:

- Applications to Shorthand Diaries of 22 Ordinary National Assembly*. First Regular Session, vol. 1, Application # 6, Darzhavna pechatnitsa, Sofia. (in Bulgarian)
- Avramov, R 2007, *The Communal Capitalism. Reflections on Bulgarian Economic Past*, vol. 1, Centre for Liberal Strategies, Sofia. (in Bulgarian)
- Berov, L 1994, *Economic History. Economic Development of the World from Ancient Times till Present Days*, Fondatsia Otvoreno obshtevo, Sofia. (in Bulgarian)
- Bobchev, K 1932, *Industrial Policy*, Hudozhnik, Sofia. (in Bulgarian)
- Dimitrov, M 2014, *The State and the Economy in Bulgaria between Two World Wars 1919-1939*, Publishing House of The University of National and World Economy, Sofia. (in Bulgarian)
- Dimitrov, M 2016, *The Laws of Encouragement of Industry in Bulgaria (1879-1912)* <http://www.csii.bg/zakonite-za-nasarchenie> (in Bulgarian)
- Ivanov, M & Ganev, G 2009, *Business Elites of Bulgaria (1912-1947) (1989-2005)*, Iztok-Zapad, Sofia. (in Bulgarian)
- Moshanov, St 1928, *Commentary of the Law of Encouragement of Local Industry*,

- Pechatnitsa S. M. Staikov, Sofia. (in Bulgarian)
- Nikolov, G 1930, *Illustrated book "Labor and Industry". Section 1. Banking in Bulgaria (1879-1928)*, Pechatnitsa T. Dragiev i Sie, Sofia. (in Bulgarian)
- Nikolova, V 2004, *Between Conservatism and Liberalism. The People Party (1894-1920)*, Vital, Veliko Turnovo. (in Bulgarian)
- Palangurski, M 2013, *New History of Bulgaria. 1. The Principality (1879-1911)*, Ciela, Sofia. (in Bulgarian)
- Parvanova, R 2001, "The Rhodopes and Strandzha Forest Concession", *Istoricheski pregled*, no. 3-4, pp. 128-152.
- Parvanova, R 2008, 'The Issue of the Protection of the Bulgarian Industry in Rule of the Government of Al. Tsankov (1923-1925)', in *Clio. Collection in Honour of 65th Anniversary of Senior Research Associate Milen Kumanov*, ArteFol, Sofia, pp. 643-660. (in Bulgarian)
- Program Solutions of Democratic Party, adopted at the Eight Congress in 1920 year in Sofia*, Pryaporets, Sofia, 1920, (in Bulgarian)
- Popov, N et.a.l. 1989, *The Economy of Bulgaria before the Socialist Revolution*, 2nd edn, Nauka i Izkustvo, Sofia. (in Bulgarian)
- Todorov, N et.a.l. 1981a, *Economic History of Bulgaria 681-1981*, Nauka i Izkustvo, Sofia. (in Bulgarian)
- Toshev, D 1941, Contribution to the Study on Industrial Policy of Bulgaria from Liberation to the Balkan War, in *Godishnik na VTU – Varna, 14, for 1940-1941*, Varna, viewed 8 October 2018 <https://www.europeana.eu/portal/bg/record/0943110/view_show_jpg_image_pl_MATERIAL_article_image_id_901204152_6774451435_6561192130.html>
- Toshev, D 1946, 'Development of Big Industry in the System of Protectionism', Varna (in Bulgarian)
- Scope and External Dependence of Financial Groups in Bulgaria in the middle of 1920s, in Todorov, N et.a.l. 1981b, *Economic History of Bulgaria 681-1981*, Nauka i Izkustvo, Sofia, Application. (in Bulgarian)
- Shorthand Diaries of 22 Ordinary National Assembly. First Regular Session*, Darzhavna pechatnitsa, Sofia. (in Bulgarian)
- Staneva, E (Compiler), 1995 *Almanac of Bulgarian Industrialists (1878-1947)*, Hristo Botev, Sofia, (in Bulgarian).
- Statelova, E & Grancharov, St 1999, *History of New Bulgaria 1878-1944*, Anubis, Sofia. (in Bulgarian)
- Yaranov, At 1934, *The Economic Policy of Bulgaria from 1878 to 1928 Year*, Sofia. (in Bulgarian), viewed 8 October 2018 <<http://www.strumski.com/books/SUDGTL-BOOK-2011-072.pdf>>

Yotsov, Ya 1959, 'About Socio-economic Basis of the Fascist Dictatorship in Our Country in Her Headlamp stage (1923-1925)', *Istoricheski pregled*, no. 5, pp. 3-37. (in Bulgarian)

Correspondence address:

Rumyana Parvanova – Associate professor, PhD
Institute for Historical Researches – Bulgarian Academy of Sciences
Department of New Bulgarian History
152, Shipchenski prohod Blvd., bl. 17, Sofia
parvanova.r@abv.bg
Tel.: (+359) 898981065